

Factsheet 6

Veiligheid en risico's op een natuurspeelplaats

Tips:

- ✓ Zorg er altijd voor dat risico's zichtbaar zijn. Dan kunnen kinderen voordat ze ergens op af rennen de risico's inschatten en bepalen of ze het aandurven of niet. En hoe ze er mee om willen gaan.
- ✓ Loop met een groepje serieuze mensen over de speelplaats en bespreek elke situatie met de hele groep. De één is vroeger een keer lelijk uit een schommel gevallen, de ander heeft een keer zijn sleutelbeen gebroken in een andere situatie. Iedereen beoordeelt een situatie daardoor weer anders. Door er gezamenlijk over te praten (en iedereen aan het woord te laten), kom je een heel eind. Probeer dit te doen met mensen die een beetje kijk hebben op hoe kinderen spelen.
- ✓ Vraag je ontwerper of hij of zij ervaring heeft met keuringen, risicoanalyses, veiligheid, etc. Sommige ontwerpers hebben zich hier speciaal voor laten bijscholen.

Die rode besjes; kun je die eten of...?

Colofon: Deze factsheet is onderdeel van een serie factsheets over 'natuurspeelplaatsen'. De factsheets zijn opgesteld binnen het project Kind in de Natuur/Impuls Natuurlijke Speelplaatsen in Overijssel. Voor meer informatie over het project kunt u contact opnemen met Natuur en Milieu Overijssel.

© Natuur en Milieu Overijssel
Opgesteld door: Marijke Wester (tel. 038 452 0969)
Marjan Wagenaar (tel. 06 349 399 49)
www.kindindenatuur.nl
Stichting Natuur en Milieu Actief
december 2011

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Een net over een zandbak is soms verplicht.

Geen hondenpoep alstublieft!

Spelen is de kernwaarde, veiligheid een randvoorwaarde. Veiligheid is belangrijk, daar is iedereen het over eens. Niemand wil een speelplaats waar je je eigen kinderen niet durft te laten spelen. In het streven om een veilige speelplaats aan te leggen, schiet men soms echter door. Het leven zit vol risico's en één van de belangrijkste dingen die kinderen tijdens het opgroeien moeten leren is het inschatten van risico's en hoe hier mee om te gaan. Bovendien, een beetje uitdaging op een speelplaats verhoogt de speelwaarde. Welke risico's vinden we aanvaardbaar, te leuk om te laten schieten of zelfs een noodzakelijk leermiddel voor kinderen? En welke vinden we onaanvaardbaar?

Een risicoanalyse: balans tussen speelwaarde en risico's

Bij het aanleggen van een natuurspeelplaats is het belangrijk om een goede balans te vinden tussen uitdaging en spanning enerzijds, en veiligheid anderzijds. Stel daarom voor je natuurspeelplaats een risicoanalyse op. Begin met je in te leven in je doelgroep. Bijvoorbeeld: Hoe oud zullen de kinderen zijn die hier gaan spelen? En komen ze met of zonder ouders? Maak daarna een ronde door de hele speelplek en beschrijf deze. Om te bepalen of de risico's aanvaardbaar zijn, kun je gebruik maken van de volgende vragen:

- **Hoe zullen kinderen hier spelen?**
Kinderen spelen vaak anders dan volwassenen denken. Ze klimmen op de rugleuning van een stoel, maken van een klimtoestel een hut, etc. Tip: neem een paar kinderen mee naar je pas voltooide speelplek en observeer hun gedrag. Noteer gevaarlijke situaties voor later, om op te lossen.
- **Wat is de (speel)waarde van deze speelsituatie?**
Hoogte geeft spanning, daagt uit, vergroot concentratie. Een smalle balk verbetert het evenwichtsgevoel. Donkere hoekjes zijn heerlijke verstoppelplekjes. Prikplanten leren kinderen dat ze niet zomaar alle planten kunnen vastpakken.
- **Wat zijn de risico's van deze speelsituatie?**
Van een hoogte kun je afvallen. Van een doornstruik krijg je schrammen. Een houten plank is na de regen zo glad als een spiegel; je glijdt er gemakkelijk uit. Door zowel de positieve als negatieve aspecten te benoemen en ze letterlijk naast elkaar op papier te zetten, ontstaat een balans tussen (speel)waarde en risico's.
- **Hoe groot of zwaar is het letsel dat kinderen hier kunnen oplopen?**
Vallen van een balk van 20 cm hoogte; dat doet niet zo'n pijn. Maar van 50 cm hoog, dan kun je al lelijk terecht komen. Een schram is vaak niet zo erg, een gebroken been of vergiftiging door onbekende rode besjes is al een stuk ernstiger.

- **Hoe groot is de kans dat dit gebeurt?**
Zijn de besjes vies of smakelijk? Veeze besjes steken kinderen waarschijnlijk hooguit één keer in hun mond, daarna spugen ze het weer uit. Bij water; hoe waarschijnlijk is het dat kinderen in het water stappen?
- **Is het risico aanvaardbaar?**
Blijvend letsel is niet aanvaardbaar. Dat betekent bijvoorbeeld dat je overal moet oppassen voor wat men 'ophangingsgevaar' noemt. Kinderen kunnen, als ze ergens in klimmen, met hun nek blijven hangen in een V-vormige tak. Typisch iets waar bij keuringen op gelet wordt.
- **Zo ja, bekijk of je het risico eventueel nog kunt inperken zonder aan speelwaarde in te boeten.**
Het afronden van een scherp randje, bijvoorbeeld. Het kan een fysieke aanpassing zijn, maar ook bijvoorbeeld een bepaling in het onderhoudsplan dat je hier specifiek iedere maand extra goed naar kijkt, of een extra attribuut in de EHBO kist van de speeltuin vrijwilligers.
- **Is het risico onaanvaardbaar, bedenk dan wat je kunt doen om het risico te verkleinen.**
Haal bijvoorbeeld een tak weg die niet goed zichtbaar is maar wel een obstakel vormt op een smal padje. Maak een poel of sloot beter zichtbaar door de begroeiing er omheen weg te halen; zo verklein je de kans dat kinderen er in terecht komen zonder dat dat de bedoeling was. Maak de valruimte onder een

hoogte vrij van obstakels en zorg dat de ondergrond niet al te hard is.

NEN normen

Om te bepalen wat veilig is, zijn Europese normen opgesteld. Deze normen kunnen een heel handig hulpmiddel zijn om de veiligheid te bepalen. In de normen is bijvoorbeeld vastgelegd hoe schokabsorberend de ondergrond moet zijn bij een klimrek van verschillende hoogtes. En wat de afstand tussen verschillende speelobjecten minimaal moet zijn. De NEN normen bieden een handvat voor AKI's en zorgen voor uniformiteit in de keuringen. Veel normen zijn goed toepasbaar op natuurspeelplaatsen. De normen zijn echter niet gelijk aan de wet; als je een goede reden hebt om van de normen af te wijken, wordt dit wel eens door een AKI gehonoreerd.

Als het goed is, is je speelplaats er niet minder leuk op geworden, maar wel veiliger. Heb je een risicoanalyse opgesteld, dan heb je een waardevol document in handen. Dit document weegt namelijk mee in je keuring. En mocht het ooit gebeuren dat iemand je aansprakelijk stelt voor schade of letsel, dan kun je met dit document aantonen dat je je hebt ingespannen om de kans op schade of letsel te verkleinen.

Stapstenen: speeltoestel of -aanleiding?

Hoe hoog is veilig?

HET KEUREN VAN EEN NATUUR SPEELPLAATS

De veiligheid van speelplaatsen is bij wet vastgelegd, en daar moet iedereen die speelplaatsen ontwerpt, aanlegt en/of beheert rekening mee houden. Het loont zeker de moeite om je hierin te verdiepen, vóór de realisatie van je speelplaats.

Yes, we can!

De keuring van een speelplaats is voor veel mensen iets waar ze behoorlijk tegenop zien. Toegegeven, er zijn in Overijssel de afgelopen jaren wat slechte ervaringen opgedaan met keuringen; kostbaar, ellenlang proces, op elke slak zout leggen, iedere keer opnieuw aanpassen, etc. Maar er zijn ook goede ervaringen! Ga eens te rade bij speelplekken in je omgeving die al gekeurd zijn. Door de ervaring die her en der is opgedaan bespaar je jezelf een vervelende en kostbare aangelegenheid en wordt een keuring juist een verrijking voor je speelplaats.

De nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit

De belangrijkste wet op het gebied van veiligheid is het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen (WAS), ofwel het 'Attractiebesluit'. Dit besluit geeft o.a. aan waar speeltoestellen aan moeten voldoen. De nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) is de instantie in Nederland die toezicht houdt op naleving van het WAS. Alles wat onder het WAS valt, moet gecertificeerd worden door een aangewezen keuringsinstantie (AKI), regelmatig geïnspecteerd en onderhouden worden en er moet een logboek bijgehouden worden. Als een speelobject niet onder het WAS valt, wordt het aangeduid als speelaanleiding. Ook voor speelaanleidingen bestaat een zorgplicht door de eigenaar, die is vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek.

Keuringsinstanties

Het WAS schrijft voor dat alle speeltoestellen éénmalig gekeurd moeten worden door een 'aangewezen keuringsinstantie' (AKI). Dit is een bedrijf dat is aangewezen

door de minister om keuringen uit te voeren. Veel fabrikanten van speeltoestellen laten hun toestellen al vóór de levering certificeren. Dan heb je dus niet met AKI's te maken. Als je zelf speeltoestellen ontwerpt en samenstelt, moet je een AKI inschakelen om de certificering uit te voeren. Op de website van de VWA kun je bekijken welke instanties op dit moment bevoegd zijn.

Speelaanleiding of speeltoestel?

Bij natuurlijke speelplaatsen zijn er altijd wel speelobjecten waarvan je je kunt afvragen of het nu een 'natuurlijke speelaanleiding' is of een echt speeltoestel dat onder de WAS valt. Het onderscheid is van belang, omdat je voor een speelaanleiding bijvoorbeeld geen logboek hoeft bij te houden en het hoeft ook niet gekeurd te worden. Een speelaanleiding moet echter desalniettemin wel gewoon veilig zijn en onderhouden worden! Met een risicoanalyse en onderhoudsplan zit je dan al een heel eind in de goede richting. Ook juridisch is er een groot verschil. Als iemand letsel of schade heeft opgelopen door een speeltoestel, moet de eigenaar aantonen dat hij alles heeft gedaan om dit te voorkomen (binnen de grenzen van redelijkheid). Betrof het een speelaanleiding, dan ligt de bal bij degene die het letsel heeft opgelopen en moet deze partij aantonen dat de eigenaar nalatig is geweest.

Een korte uitleg over hoe je het onderscheid maakt: een speeltoestel is bewerkt en/of in elkaar gezet, een speelaanleiding is dat niet. Als een object uit meerdere onderdelen bestaat, bijvoorbeeld een klimobject gemaakt van boomstammen die aan elkaar bevestigd zijn, dan is het een speeltoestel. Een enkele platgelegde boom, waarvan de scherpe kantjes wat zijn bijgeschaafd, is een speelaanleiding.

Er is op dit moment nog altijd enige discussie over wat een speeltoestel is en wat een speelaanleiding is. Gelukkig is er tegenwoordig veel meer duidelijkheid dan enkele jaren geleden. Bij de keuring zal de keuringsinstantie beoordelen wat een toestel is en wat niet. Wees hier echter

zelf ook alert op; hoe meer speelobjecten als toestel worden beoordeeld, hoe duurder je keuring uitvalt en hoe groter je aansprakelijkheid. Er zijn helaas enkele gevallen bekend van keuringen waarbij de keuringsinstantie alle speelobjecten automatisch als speeltoestel aanmerkte, zonder eerst goed te beoordelen of er ook speelaanleidingen bij waren. De nieuwe VWA is bij onenigheid de partij die kan beslissen of een object een speelaanleiding is of een -toestel.

“Wees niet bang om de discussie aan te gaan! Keuringsinstanties zijn vaak zelf nog zoekende naar hoe ze een keuring van een natuurspeelplaats moeten uitvoeren. Het helpt als je je eigen mening naar voren brengt over wat veilig is en wat misschien niet.” aldus een deelnemer aan een themabijeenkomst.

Wanneer controleer je op veiligheid?

Al tijdens de ontwerpfase kun je een eerste controle doen op veiligheid. Schakel bijvoorbeeld een ontwerper in die ervaring heeft met speelplaatsen en met keuringen. Er zijn ook AKI's die bereid zijn om belangeloos over je schouder mee te kijken met het ontwerp. Door deze aanpak weet je vrij zeker dat je niet iets aanlegt wat je later weer weg moet halen. Een officiële keuring kun je echter pas laten doen als de speelplaats is aangelegd.

Periodieke inspectie

Afhankelijk van o.a. de intensiteit van het gebruik en de slijtage van de materialen moet je na opening regelmatig controleren. Voor speeltoestellen die onder het WAS vallen moet je een logboek bijhouden en vaak wordt een jaarlijkse inspectie gedaan. Deze inspectie hoeft niet door een AKI gedaan te worden. Tijdens de inspectie wordt bijvoorbeeld naar onderhoud en slijtage gekeken, maar het is niet de bedoeling dat een inspecteur opnieuw de constructie van het toestel op veiligheid controleert: volgens de wet hoeft dat maar één keer door de AKI gedaan te worden. Ook de speelaanleidingen die niet onder het WAS vallen moet je natuurlijk met enige regelmaat controleren.

Meer informatie

- De wettekst van het WAS is in te zien op <http://wetten.overheid.nl>
- De Reikwijdte notitie WAS gaat in op de vraag welke speelobjecten onder de WAS vallen en welke niet. Het bevat o.a. een stroomschema waarmee bepaald kan worden of een speelobject onder de WAS valt of niet. Beschikbaar op de website van het nieuwe VWA, www.vwa.nl.
- De factsheet 'Spelen in de bossen' behandelt hetzelfde onderwerp, maar gaat dieper in op speelbossen. Beschikbaar op de website van het nieuwe VWA, www.vwa.nl.
- Op www.vwa.nl zijn nog meer tips en links te vinden met relevante informatie over het thema.
- Het rapport 'Speelnatuur en veiligheid' (De Baaij Advies, Mr. B.M. Visser en het Ministerie van LNV) bevat richtlijnen en aanbevelingen voor terreinbeheerders en bevat gedetailleerde informatie over onderwerpen die hierboven kort behandeld zijn; o.a. aansprakelijkheid, verzekeringen, certificering, beheer en ook een onderwerp dat hier nog niet behandeld is, communicatie. Beschikbaar op de website: www.speelnatuurenveiligheid.nl
- Het landelijke netwerk Springzaad heeft een essay uitgebracht 'Geen leven zonder risico's', waarin aandacht wordt besteed aan de maatschappelijke ontwikkelingen rondom veiligheid en spelen in de natuur. Te bestellen via www.springzaad.nl.